

חיות וחיוכים: איורי בעלי חיים בספרי ילדים

קורס "אמירים"

תחום הדעת: חינוך לשוני, אומנות, מדעים, **שכבת גיל:** כיתות ג'-ד'

שם הכותב: מירי נאור

שם בית הספר: לב-רן, צורן, **שם המנהלת:** לואיז ברעם

שם המדריך: איריס אזולאי

הקורס עוסק בחקר איורי בעלי חיים ביצירות ספרותיות המיועדות לילדים בדגש על צורות ההתייחסות השונות לבעלי חיים, ועל הבלטת תכונות בעלי החיים כפי שהן נתפסות בתרבויות שונות ובתקופות שונות.

הקורס משלב יצירות ספרותיות כדוגמת:

איה פלוטו מאת לאה גולדברג; שמוליקיפוד, כוש; שומדי הארנב, יהונתן גפן, בספר סיפורים שענת אוהבת במיוחד; מיץ פטל, חיה שנהב; הברווזון המכוער, אנדרסן; הזחל הרעב, אריק קרל; פו הדוב, א"א מילן; ארץ יצורי הפרא, מוריס סנדק; הקוסם מארץ עוץ, ל. פרנק באום ועוד.

רציונל הקורס

בעלי חיים היו תמיד חלק בלתי נפרד מאורח חיו של האדם ככלל וילדים בפרט. בעלי חיים מופיעים בספרי ילדים כבעלי תכונות שונות. הקורס מורכב מיחידות הוראה הקשורות לתחומי דעת מגוונים ביניהם: חינוך לשוני, אומנות, מדעים, ועוסק באלו כפי שהן באות לידי ביטוי בספרי ילדים - בסטריאוטיפים של בעלי חיים בסיפורים ובאמצעים האמנותיים המלווים אותם.

הקורס מזמן טיפוח לומדים עצמאיים באמצעות חקר מקורות מידע כתובים, צפייה ביקורתית בסרטים ופענוח טקסטים ויזואליים. בנוסף, הוא מזמן טיפוח יכולות של עבודה בצוות בקבוצות עניין והוראת עמיתים. פעילויות אלו מבוססות גם על אסטרטגיות חשיבה מסדר גבוה. התלמידים יטפחו את יכולתם להבנות מושגים, להסיק, לנתח, להכליל, ליישם, לקשר, לאפיין, להשוות ולנמק מושגים חדשים ולהביע עמדה.

מטרות

בתחום הקוגניטיבי

- הכרת יצירות ספרותיות בהן מופיעים בעלי חיים, והכרת יוצרים ומאיירים של ספרי ילדים

- הכרת מאפייני בעלי חיים ותכונותיהם בראי המדיה של האיור ובהשוואה לבני האדם
- הלימה ואי-הלימה בין הטקסט לאיור
- הכרת טכניקות שונות לאיורי בעלי חיים בספרי ילדים
- פיתוח חשיבה ביקורתית ויכולת ההסתכלות ממגוון נקודות מבט
- פיתוח מיומנויות של העלאת השערות, הסקת מסקנות, השוואה, מיון, ניתוח והכללה
- פיתוח מיומנויות של שימוש יעיל במידע, מיזוג, עיבודו וארגונו

בתחום הערכי

- פיתוח יכולת ההכלה וקבלת האחר/השונה - פיתוח ההבנה שגם לאחר יש גם נקודת מבט ורגשות משלו
- טיפוח המודעות לקונפליקטים הקשורים לבעלי חיים כאנלוגיה לשאלות מוסריות ולדילמות בחיי האדם

בתחום החברתי

- פיתוח ההבנה החברתית שכל אחד הוא יחיד ומיוחד

בתחום הרגשי

- טיפוח תחושת השייכות לקבוצה והעצמת המסוגלות האישית

מבנה הקורס

הקורס מורכב מיחידות הוראה הקשורות לתחומים ולהיבטים שונים ומתבססות על פענוח טקסטים וויזואליים – איורי בעלי חיים בספרי ילדים. דוגמאות: בעלי חיים בהיבט המדעי, בראי האומנות, על ציר הזמן, בתרבויות שונות, בסרטים, בהיבט הלשוני – ספרותי - סוגי יצירות ספרותיות ועוד.

נושאים ורעיונות מרכזיים

- הכרות עם סוגים שונים של ספרות ילדים ככלל וספרות העוסקת בבעלי חיים בפרט
- בעלי חיים כגיבורים ביצירות ילדים
- מאפייני בעלי חיים באיורי ספרי ילדים: תכונות (חיתיות מול אנושיות), סטריאוטיפים (האריה האמיץ, השועל החכם), ניגודים (האריה הפחדן, העכבר האמיץ)
- סמלי בעלי חיים המיוצגים בתרבויות השונות, ייצוגים שונים בעקבות טקסטים מילוליים במדיות שונות
- נקודת מבט ורגשות של בעלי חיים בהשוואה לאני" ולאחר", שונים – ושווים
- חיות מדברות בספרי ילדים - האנשת בעלי חיים בסיפורי ילדים ובאיורים נלווים
- אמצעים אמנותיים בספרי ילדים
- איורי בעלי חיים בתרבויות שונות, דרך עיסוק בספרות מתורגמת
- מצאו את ההבדלים - איורי בעלי חיים בספרות לגיל הרך, לילדים ולנוער
- בעלי חיים בראי האומנות ובעלי חיים בסרטים

ביצועי הבנה

- ניתוח איורי בעלי חיים ביצירות ספרותיות לילדים בהתאם לקריטריונים שנלמדו
- השוואות בין איורי אותן יצירות ספרותיות על ציר הזמן
- הסקת מסקנות לגבי מסרים גלויים וסמויים באיורי בעלי חיים בספרות ילדים
- נקיטת עמדה ביקורתית מנומקת כלפי איורי בעלי חיים בספרות ילדים

תוצרים אפשריים

- כתיבת ספר ילדים מאויר שיש בו הצגה אנטי-סטראוטיפית של אחד מבעלי החיים
 - כתיבת סוף אחר לספר ילדים נתון
 - איור-מחדש של ספר ילדים נתון, או של אחד ממשלי איסופוס
 - הוראת עמיתים - העברת פרזנטציה על בעל חיים מסוים כפי שהוא בא לידי ביטוי בספרי ילדים
- ובתרבויות שונות

המלצות להרחבה

- תמונות של יצירת צלליות ואיורי בעלי חיים בכפות הידיים, כדוגמת עבודותיהם של משה נחומביץ
<http://www.baba-> ושל גואידו דניאל <http://www.megapixel.co.il/articles/archive/34798>
mail.co.il/content.aspx?emailid=27063
- משלי איסופוס - מהדורה ביקורתית: תרגום שלמה שפאן, הוצאת מוסד ביאליק 1960, עם איורים של בצלאל שץ
- מאמר: משלי חיות במקרא: בין משלי איסופוס לספרות המקרא, יאיר זקוביץ'
<http://lib.cet.ac.il/pages/item.asp?item=14143>
- אתיקה רגשות ובעלי חיים: על מעמדם המוסרי של בעלי חיים, זאב לוי ונדב לוי, ספריית פועלים 2002
<http://www.kotar.co.il/KotarApp/Viewer.aspx?nBookID=96033080#1.489.5.fitwidth>